

Comment Paul Schnabel to the disciplinary review 'Sociology and sustainable development' by prof.dr. Egbert Tellegen. Amsterdam, Vrije Universiteit Amsterdam (CIMO), 2006, blz. 67-68

Sociology and sustainable development

Deze review biedt een heel interessant en ook verrassend overzicht van de introductie en het gebruik van het concept 'sustainability' (duurzaamheid, milieubewustzijn) in de sociale wetenschappen. Interessant, omdat het twee belangrijke veranderingen in het denken over milieubehoud en de dreigende uitputting van grondstoffen laat zien. Enerzijds is er, na een aanvankelijk grote betrokkenheid, sprake van een vermindering van de eigen sociologische interesse voor het thema (de aanvankelijke interesse was misschien ook eerder politiek dan wetenschappelijk van karakter), anderzijds worden sociologische vraagstukken steeds meer ook geformuleerd in termen van 'sustainability'. Het concept is abstracter en algemener geworden, maar ook modieuzer, met als gevolg dat sociale processen en structuren in een bijzondere relatie tot duurzaamheid worden gebracht. Het gaat niet om hun voortbestaan in de tijd, maar om hun vermogen tot behoud van energie, tot zuinige reproductie en een goede toekomst voor nieuwe generaties. Onvermijdelijk leidt dat tot een metaforisch taalgebruik, dat uiteindelijk eerder versluisend dan verhelderend werkt. Bovendien blijkt het soms niet meer te zijn dan een mooi woord voor een alledaagse of zelfs kritisch te beoordelen praktijk.

De conclusie van Egbert Tellegen verdient ondersteuning. Sustainability is een relevant criterium als het gaat om ecologische en economische vraagstukken. De sociologie kan bij het onderzoek daarnaar een rol spelen, maar dan op basis van eigen concepten en theorieën. In de sociologie zelf is het concept sustainability niet goed bruikbaar en zelfs hinderlijk, omdat het andere concepten (sociale cohesie bijvoorbeeld) kan verdringen of verduisteren. Duurzaamheid, uitputting, evenwicht zijn begrippen die met grote voorzichtigheid in de niet-fysieke wereld – en dus in de wereld van de sociologie- gebruikt moeten worden.

Ik wil daar graag nog iets aan toevoegen in mijn rol als directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau (Social and Cultural Planning Office of the Netherlands), temeer omdat in par. 5.2 enkele kritische kanttekeningen bij onze vermeende 'lack of interest' geplaatst worden. In het verleden hebben we inderdaad enkele onderzoeken naar milieubewustzijn en draagvlak voor milieumaatregelen uitgevoerd. Voortgaande bezuinigingen op het budget hebben een eind gemaakt aan deze onderzoekslijn. In de taakverdeling tussen de planbureaus passen deze onderwerpen ook beter bij het Milieu- en Natuurplanbureau en eventueel ook bij het Ruimtelijk Planbureau. Het SCP is wel als adviseur betrokken bij de Milieumonitor van het MNP, maar verzoeken om sustainability zelf tot een sociologisch concept en terrein van onderzoek te maken, hebben we steeds afgewezen, precies op de gronden die Egbert Tellegen in zijn slotparagrafen ook aanvoert. Wij zagen de zin niet in van het problematiseren van een geboortecijfer of echtscheidingsratio in termen van gebrek aan sociale sustainability. Iets anders is natuurlijk de vraag of een hoog geboorte- c.q. echtscheidingscijfer niet ook een druk op in principe beperkte fysieke hulpbronnen legt. Op microniveau speelt dat natuurlijk nauwelijks, maar op macro- en supermacroniveau (China bijv.) is dat wel degelijk een relevante vraag. Dat is het ook voor Egbert Tellegen, voorzover ik dat kan zien.

Paul Schnabel

Directeur Sociaal en Cultureel Planbureau
Universiteitshoogleraar Universiteit Utrecht